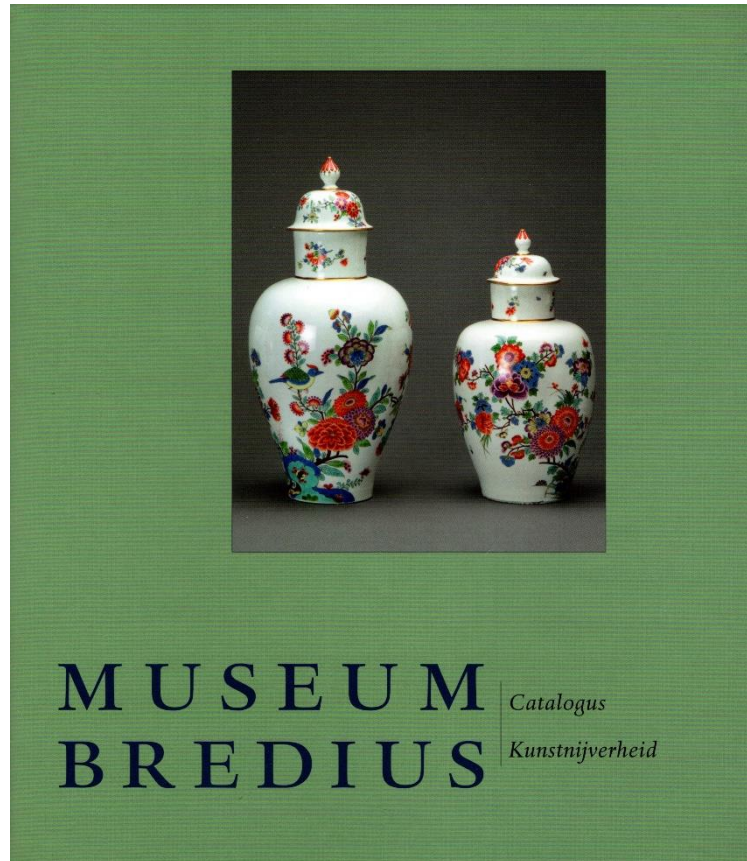

C. J. J. Stal

Het pand Lange Vijverberg 14

Afkomstig uit: Catalogus Kunstnijverheid Museum Bredius,
Charles Dumas, Emiel Aardewerk, Joseph Estié,
Florentine Haverkam en e.a., Museum Bredius 2011

Het pand langeVijverberg 14

Foto Ed Brandon

Het pand Lange Vijverberg 14

Het Museum Bredius was oorspronkelijk gehuisvest in de voormalige woning van de stichter, dr. A. Bredius, een zeventiende-eeuws patriciërshuis aan de Prinsegracht. Het huis waar het museum thans is gevestigd, dateert uit het midden van de achttiende eeuw. Uit de gevels blijkt dat zijn ontstaansgeschiedenis nauw verbonden is met die van de twee aan de oostkant belendende panden nummer 15 en 16. De geschiedenis van de plek gaat echter verder terug. Al kort na de vestiging van het grafelijk hof in Den Haag werden Vijverberg en Voorhout plaatsen waar hoge hoffunctionarissen bij voorkeur hun huizen bouwden. Hierin ligt dan ook de oorsprong van het gedistingeerde karakter dat deze lanen uitstralen.

In de vijftiende eeuw waren de twee huizen die toen ter plaatse van de huidige nummers 14, 15 en 16 stonden, eigendom van Jan van der Capelle, een aan de hofkapel verbonden kanunnik die mogelijk zijn naam aan deze functie dankte. Een eeuw later vinden we er een raadsheer van het Hof van Holland, Leonard Casembroot, als eigenaar-bewoner. Ook Willem de Soete van Laecke, wiens gezin tussen 1622 en 1646 een huis ter plaatse van nummer 14 bewoonde, was een voornaam heer, stammend uit een adellijk Zuid-Nederlands geslacht. Als luitenant-admiraal van Zeeland (1601-1627) had hij in de strijd tegen de Spanjaarden zijn rol gespeeld. Het was een controversiële rol: critici meenden dat hij door foute beslissingen zichzelf en anderen maar al te vaak problemen had bezorgd. Succesvoller was hij toen hij tijdens het Twaalfjarig Bestand de Barbarijse zeerovers bestreed die de Middellandse zee onveilig maakten.

Het hof van Friesland

Luisterrijk was het hof dat de Friese stadhouder Willem Frederik van Nassau in 1652 ter plaatse stichtte. Het tekende het prestige dat Den Haag als zetel van de Staten-Generaal voor deze provinciale functionaris had. Daarvan had Willem Frederik al blijk gegeven. Kort daarvoor was hij met veel pracht en praal gehuwd met een dochter van stadhouder Frederik Hendrik. De publieke feestelijkheden hadden zes dagen geduurd. Maar zo Willem Frederik in het kielzog van zijn schoonvader vorstelijke ambities mocht koesteren, in Den Haag zou de Friese Nassautak voorlopig geen rol van betekenis spelen. In 1651 hadden de Hollandse regenten zelf de Oranjes buiten spel gezet, beducht als zij waren voor de monarchistische neigingen die zij bij de stadhouders hadden bespeurd. Pas in 1702, toen Willem Frederiks kleinzoon na de dood van koning-stadhouder Willem III diens opvolger als Prins van Oranje werd, leek er zicht op een rol voor de Friese tak. Door de aversie die bij de regenten tegen het stadhouderschap bestond, zou het nog tot 1747 duren voor Willem Frederiks achterkleinzoon Willem Karel Hendrik Friso als Willem IV tot stadhouder van Holland en de andere gewesten kon worden benoemd.

Generaties lang hadden de Friese stadhouders hun grootste belangen dus niet in Den Haag. Het imposante, vele zalen en kamers tellende hof aan de Lange Vijverberg werd wel aangehouden, maar weinig gebruikt. Een in 1711 opgestelde inventaris laat iets van de nogal verwaarloosde toestand doorschemeren: oude tapijten in de garderobe van Zijne Hoogheid, gebarsten spiegels in de antichambre en de voorkamer, oude en versleten meubelen in de kamer van 'Prinses Marie', versleten behang in de eetzaal der edellieden.

Toen de Friese tak eenmaal het stadhouderschap van Holland te beurt was gevallen, had het weinig zin meer het in verval geraakte hof aan de Lange Vijverberg te behouden. In april 1755

werd het hele complex geveild voor f 28.000. Eigenaar werd de vermogende Manuel Lopes Suasso, wiens vader naar verteld werd stadhouder Willem III blindelings twee miljoen gulden had geleend om diens overtocht naar Engeland te bekostigen.

Nieuwbouw

Het grote oude paleis leende zich niet meer voor bewoning of exploitatie. Lopes Suasso liet het slopen en stichtte er drie nieuwe, symmetrisch gegroepeerde woningen, zoals zij nu nog bestaan. Op stijlkritische gronden kwam de kunsthistoricus Ozinga in 1936 tot de conclusie dat het complex door Pieter de Swart ontworpen is. Deze architect werkte toen voor de stadhouder, maar heeft ook de bouw van de Koninklijke Schouwburg op zijn naam staan en van het voormalige paleis aan het Lange Voorhout. De voorname en sierlijke Lodewijk xv-stijl die zijn werk kenmerkt, vindt men ook, zij het in een soberder uitvoering, in de vormgeving van de drie huizen aan de Lange Vijverberg.

Sloop en nieuwbouw namen enige jaren in beslag. Een jaar na aankoop vroeg Lopes Suasso vergunning aan voor wijzigingen in de rooilijn, en weer een jaar later, in juni 1757, kon het eerste huis (dat op nr. 16) worden verkocht aan Moseh Jahacob de Pinto voor f 30.000. Het duurde nog twee jaar voor ook beide andere huizen verkocht werden. Huis nr. 15 werd door Anna Katharina La Porte, vrouwe van Warmenhuizen voor f 47.500 aangeschaft. De eerste eigenaar-bewoner van het huis op nr. 14 werd de penningmeester van Delfland, Mr. Gerrit Pieter Hoofd, die het aankocht voor f 28.000.

Gedurende een lange tijd waren de eigenaren-bewoners vertegenwoordigers van adel en patriciaat. In 1780 werd het huis eigendom van Anna Catharina Elisabeth baronesse du Tour, echtgenote van Anne Willem Carel baron van Nagell, die tot 1795 burgemeester van Zutphen was. Later zou hij Gijsbert Karel van Hogendorp als minister van Buitenlandse Zaken opvolgen. De grootmoeder van Anna Catharina Elisabeth bewoonde al sinds 1757 het grote buurhuis op nr. 15, en haar familie zou dat tot ver in de negentiende eeuw blijven bewonen. Zelf woonde zij na 1795 niet meer in Den Haag: in 1806 verkocht zij haar huis op nr. 14.

In 1822 werd het huis eigendom van Jacob baron Fagel, afstammeling van een oud regentengeslacht en een vurig aanhanger van Oranje. Zijn post als ambassadeur in Denemarken had hij na de Brabantse omwenteling in 1795 moeten verlaten. Sindsdien bleef hij intensieve contacten met de gevluchte stadhouder onderhouden. Hij was degene die in 1813 naar Engeland reisde om de Prins van Oranje uit te nodigen het bestuur van Nederland op zich te nemen. Op grond van zijn verdiensten werd hij door koning Willem I in de adelstand verheven en tot lid van de Raad van State benoemd.

De twintigste eeuw

De familie Fagel zou het huis tot 1912 in bezit houden, maar bewoonde het sinds de laatste decennia van de vorige eeuw niet meer zelf. Vanaf 1900 was er kunsthandel Artz gevestigd. Deze firma was opgezet door de weduwe van de Haagse kunstenaar David Adolphe Constant Artz (1837-1890), die vooral bekend had gestaan als schilder van het vissersleven. Nadat de weduwe bij een tragische schipbreuk in 1907 verdrongen was, werd de kunsthandel voortgezet door haar zoon Anthony Theodoor Alex. Deze kocht in 1912 het pand van de familie Fagel, maar de kunsthandel zou spoedig van het toneel verdwijnen. In 1914 vertrok Artz jr. met zijn gezin naar Londen. Het huis wisselde hierna enkele malen snel van eigenaar en werd bewoond door de advocaat J.H. van Laer. In 1936 kocht Frits Lugt dit pand. Met zijn vriend en architect Dirk Slothouwer werd het gerenoveerd en bewoonbaar gemaakt.

Evenals dr. A. Bredius verrichtte Lugt baanbrekend werk door zijn documentatiearbeid. Hij was iemand die al heel jong een uitgesproken belangstelling daarvoor aan de dag legde: al op tienjarige leeftijd had hij het 'Museum Lugtius' gesticht, 'geopend wanneer de directeur thuis is', ofwel niet op school zit. Zijn kennis deed hij op als medewerker van het veilinghuis Frederik Muller. Later publiceerde hij standaardwerken als het *Répertoire des catalogues de vente*, waarin hij 60.000 catalogi van kunstveilingen rubriceerde. Het Rijksbureau voor Kunsthistorische

Documentatie dankt aan hem een collectie van 22.000 veilingcatalogi en 130.000 foto's. Daarnaast was Lugt een belangrijk verzamelaar van tekeningen en prenten, die hij in zijn huis aan de Lange Vijverberg bewaarde. In 1939 werd door hem het pand nummer 15 aangekocht van jhr. mr. L.P.M. Michiels van Duynen voor f 90.000. Toen hij in 1945 na de oorlog naar Nederland was teruggekeerd, was zijn plan het pand nummer 15 aan de Franse ambassade ter beschikking te stellen in ruil voor een goed oud huis in Parijs. Om zijn collecties veilig te stellen, stichtte hij de Fondation Custodia die in 1949 eigenares van de beide huizen aan de Lange Vijverberg werd. Lugt, die sinds 1931 ook in Parijs woonde, gaf daar de aanzet tot het Institut Néerlandais, waar de collecties nadien werden ondergebracht. Na zijn aankoop van het gebouwencomplex Rue de Lille 121 in Parijs in 1953 werden de panden nummer 14 en 15 in 1955 aan de gemeente Den Haag verkocht voor f 400.000. De gemeente Den Haag zocht toen een beter onderdak voor Museum Bredius. De voorgenomen verplaatsing van deze collectie stuitte toen echter op veel weerstand, en tenslotte bleef het museum voorlopig op zijn oude plaats aan de Prinsegracht.

Het pand aan de Lange Vijverberg 14 werd toegewezen aan de historische kostuumcollectie die op de zolders van hetzelfde Museum Bredius op een waardiger behuizing wachtte. Basis van die collectie was de verzameling die de gemeente in 1951 van de acteur Cruys Voorbergh had gekocht. Het Nederlands Kostuummuseum breidde in de volgende jaren dermate uit dat in 1975 ook het buurpand op nr. 15 erbij werd getrokken.

Omdat het kostuummuseum was verhuisd naar het Gemeentemuseum besloot de gemeente Den Haag in 1988 beide panden te verkopen omdat deze leeg stonden. Dat het Museum Bredius op nr. 14 – dankzij sponsoring – in 1990 zijn intrek heeft kunnen nemen, betekent dat men een representatieve huisvesting voor de collectie Bredius, op een historische plaats in het centrum van Den Haag heeft gevonden.

C.J.J. STAL